CAPUT DECIMUM TERTIUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Job hic idem inculcat quod præcedenti capite, amicos suos ex ipsorum verbis confutans, et a Deo arguendos asserens; nisi quod hic fortius urgeat suam innocentiam, rogetque Deum, dignetur sibi aperire, propter quæ peccata vel alias causas tam graviter affligatur.

1. Ecce omnia hæc vidit oculus meus, et audivit oris mea, et intellexi singula. 2. Secundum scientiam vestram et ego novi : nec inferior vestri sum. 3. Sed tamen ad Omnipotentem loquar, et disputare cum Deo cupio : 4. Prius vos ostendens fabricatores mendacii, et cultores perversorum dogmatum. 5. Atque utinam taceretis, ut putaremini esse sapientes. 6. Audite ergo correptionem meam, et judicium labiorum meorum attendite. 7. Numquid Deus indiget vestro mendacio, ut pro illo loquamini dolos? 8. Numquid faciem ejus accipitis, et pro Deo judicare nitimini? 9. Aut placebit ei quem celare nihil potest? aut decipietur ut homo, vestris fraudulentiis? 10. Ipse vos arguet, quoniam in abscondito faciem ejus accipitis. 11. Statim ut se commoverit, turbabit vos, et terror ejus irruet super vos. 12. Memoria vestra comparabitur cineri, et redigentur in lutum cervices vestræ. 13. Tacete paulisper, ut loquar quodcumque mihi mens suggesserit. 14. Quare lacero carnes meas dentibus meis, et animam meam porto in manibus meis? 15. Etiamsi occiderit me, in ipso sperabo : verumtamen vias meas in conspectu ejus arguam. 16. Et ipse erit salvator meus : non enim veniet in conspectu ejus omnis hypocrita. 17. Audite sermonem meum, et ænigmata percipite auribus vestris. 18. Si fuero judicatus, scio quod justus inveniar. 19. Quis est qui judicetur mecum? veniat; quare tacens consumor. 20. Duo tantum ne facias mihi, et tunc a facie tua non abscondar : 21. Manum tuam longe fac a me, et formido tua non me terreat. 22. Voca me, et ego respondebo tibi : aut certe loquar, et tu responde mihi. 23. Quantas habeo iniquitates et peccata, scelera mea et delicta ostende mihi. 24. Cur faciem tuam abscondis, et arbitraris me inimicum tuum? 25. Contra folium, quod vento rapitur, ostendis potentiam tuam, et stipulam siccam persequeris : 26. Scribis enim contra me amaritudines, et consumere me vis peccatis adolescentiæ meæ. 27. Posuisti in nervo pedem meum, et observasti omnes semitas meas, et vestigia pedum meorum considerasti : 28. Qui quasi putredo consumendus sum, et quasi vestimentum, quod comeditur a tinea.

Vers. 1. Vir intelligens ex sensu perceptis ad Deum tendit.

1. Ecce omnia hæc vidit oculus meus, et audivit auris mea, et intellexi singula. — Præcedentis capitis initio Job Sopharis et aliorum amicorum sermones, tanquam populares modicæque admodum scientiæ, non magni faciendos ostenderat, ideoque ipsos ad bestias terræ, ad volatilia cœli, ad pisces maris, ad terram ipsam aliaque elementa disciplinæ causa remiserat, ut se non minus ab hujusmodi rationis animæque expertibus creaturis, quam ab ipsis, qui sapientiæ nomen affectabant, erudiri posse probaret; cum istiusmodi scientia per intellectum naturaliter ex sensuum apprehensione colligeretur. Hic ergo concludit Job, se ea omnia quæ de divina sapientia, potentia, providentia nuper disseruit, quantumvis magna et admiranda, non magno studio et labore, neque ex peculiari aliqua sibi facta revelatione, sed naturali lumine intellectus, per solam scilicet oculorum, aurium aliorumque sensuum apprehensionem, qualiter etiam mediocris ingenii homines earum rerum cognitionem assequi possunt, optime capere. Pulchre autem triplicem recenset cognoscendi rationem, aurium videlicet per traditionem; oculorum per experientiam; et intellectus per ratiocinationem et scientiam, breviter eam subaudiendi, videndi et intelligendi verbis complectens. Quo loco animadvertendum est, non esse satis opera Dei audire, atque adeo videre, ut ex illis ad Dei scientiam erudiamur, nisi eadem animo nostro tractemus, consideremus, et intelligamus; nec in eo differt stultus a sapiente, quod alter viderit, alter vero non viderit opera Dei, cum omnibus proposita et manifesta sint; sed in eo potius, quod sapiens ea intelligat, stultus vero minime; sicut dixit David *Psalm.* XCI, 5 : « Quia delectasti me, Domine, in factura tua, et in operibus manuum tuarum exsultabo. Quam magnificata sunt opera tua, Domine! nimis profundæ factæ sunt cogitationes tuæ. Vir insipiens non cognoscet, et stultus non intelliget hæc; » et hoc malum illud maximum est, quod Deus per Isaiam minatur dicens cap. VI, 9 : « Audite audientes, et nolite intelligere : et videte visionem, et nolite cognoscere. » Cæterum cum tres amici se solos sapere et Jobum rerum divinarum penitus ignarum arbitrarentur, opportune ad fastum eorum supprimendum subjungit :

Opera Dei non solum sensibus percipienda, sed animo considerandæ sunt.

Vers. 2. Viri sancti aliquando aliquid pro veritate in sui commendationem adferunt.

2. Secundum scientiam vestram et ego novi : nec inferior vestri sum. — Scio, inquit, et ego id sereti, quod vos soli scire putatis, neque me in hujus rei scientia antecellitis : quare frustra de iis me docetis, quæ jam dudum a me cognita et explorata sunt. Neque vero hæc responsio modestiæ Jobi parum consona videri debet, cum et Paulus in simili de se dixerit II *Corinth.* XI, 5 : « Existimo nihil me minus fecisse a magnis apostolis : » non enim modesti et se submisse gerentis est id in se convenire negare quod conveniat, cum nulla virtus mendacium in officio suo postulet; id quod sapientem docere puto dicentem *Eccli.* XIII, 10 : « Attende, ne seductus in stultitiam humilieris : noli esse humilis in sapientia tua, ne humiliatus in stultitiam seducaris, » *q. d.* Ne per pusillanimitatem nimiam contra id quod dictat sapientia veritatem silentio supprimas, aut mendacium arguere verearis, quando scilicet ad veritatis defensionem ad proximi correctionem conducere judicabitur. Porro ex his duo licet colligere : unum est, quod in diebus Jobi viguerit philosophia, nec modica etiam tum fuerit scientiæ æmulatio; alterum est, quod Job, dum amicorum philosophicam doctrinam floccipendit ac despicit, ad sublimiorem, scilicet theologicam disciplinam aspiret : quamobrem ad Deum se convertens, et cum eo religiose disceptans subdit :

Tempore Jobi erat etiam philosophia et scientiæ æmulatio.

Vers. 3.

3. Sed tamen ad Omnipotentem loquar, et disputare cum Deo cupio, — *q. d.* Quamvis ex diversis effectibus excellentiam divinæ sapientiæ ac virtutis non minus quam vos intelligam; non idcirco tamen muto animi sententiam, qua decrevi Deum alloqui, motus cordis mei aperiendo ei qui cordium est scrutator et judex, et veritatem ab eo qui totius veritatis doctor est exquirendo : non quod vel in minimo ejus judicia improbare contendam : absit; sed ut vestros errores destruam, quibus me injustitiæ convincere nitimini, meamque probem innocentiam. Ex quo intelligitur quam magna sit bonæ et integræ conscientiæ vis, quantumque illa probis et honestis viris animi adjiciat. Quin imo immensa Dei virtus atque sapientia non solum viros probos non perturbat, sed etiam maxime reficit et consolatur : qua enim alia re levarentur ii, quos sæpe homines improbi traducunt, et imperita multitudo contemnit, viles atque adeo iniquos existimat, nisi quod Deo se suaque probari confidant? Cur enim tales non ament Dei judicium? cur non ad illud aspirent dicente Davide *Psalm.* LXXII, 1 : « Quam bonus Israel Deus iis qui recto sunt corde! » Apte igitur Job, cujus caput molesti et erronei disputatores obtuderant, fatetur malle se cum Deo disceptare; qui cum verax et sapiens sit, nec vera negabit, neque inepte verba conglobabit. Quod autem ait *disputare cum Deo*, idem est ac *verum inquirere*, rationibus ultroque citroque acceptis ac redditis, utpote cum veritatis auctore et assertore; quem in adstruenda vera sententia demisso animo acturus non formidat : haudquaquam enim præfracto et pervicaci ingenio, vincendi aut concertandi studio cum Domino Job disceptat; sed quasi discipulus, qui informari desiderat a magistro, qui modeste interrogat, et causas eorum quæ fiunt aut quæ docentur exquirit; ut quæ dicuntur melius intelligat, et erroris causas omnes amputet, ne quid in posterum faciat quod magister improbet, aut alii reprehendant. In quo sane nihil apparet, quod modestum et ingenuum discipulum non deceat. Neque novum aut inusitatum est, ut in istiusmodi modesta et religiosa disceptatione rationes adducamus, ob quas nobiscum clementius agi debeat, dummodo id totum divinæ clementiæ ac voluntati permittatur : sic utique fecit vir sanctus Ezechias apud Isaiam dicens *Isai.* XXXVIII, 3 : « Obsecro, Domine, memento quæso, quomodo ambulaverim coram te in veritate et in corde perfecto : » sic Moyses oravit Deum, ut ignosceret populo, cui cædem in deserto minatus fuerat, ne audiant Ægyptii et dicant *Num.* XIV, 13 : « Non poterat introducere populum in terram, pro qua juraverat : idcirco occidit eos in solitudine : » sic David sæpe suam infirmitatem ac dolorem ostendit, ut clementem Deum ad misericordiam inflectat. Neque aliud facit in sua disceptatione Jobus, uti bene Sanctius observavit; prius tamen quam cum Deo agat, ait velle se adversarios convincere falsitatis, quemadmodum sequenti versu significat :

Bonæ conscientiæ magna fiducia.

Quomodo dicatur Job cum Deo disputare.

Vers. 4.

4. Prius vos ostendens fabricatores mendacii et cultores perversorum dogmatum. — Hæc sententia non tam gravis et injuriosa est quam verba sonare videntur, ut ex Hebræo et Græco cognoscitur : nam hebræa verba verbotenus convertendo sic habent, *et vos compositores estis mendacii et medici futiles omnes;* vel, ut aliqui reddunt, *medici idoli*, hoc est, meo judicio, medici vanissimi, archiatri vanitatis, qui pro alexipharmaco salutari nescio quas nugas et figmenta proponitis. Græci autem ita convertunt, ὑμεῖς δὲ ἐστὲ ἰατροὶ ἄδι-

καὶ, καὶ ἰατροὶ κακῶν πάντες, *vos autem estis medici injusti, et curatores malorum omnes*; Symmachus, προστίθεσθε ψεύμασι, καὶ ἰατροὶ ἐπίπλασταί μου, κατασκευάζοντες ἄλογα, *addicti estis mendacio, et medici concinnatores mei, apparantes absurda.* Fabricatores autem eos vel compositores appellat mendacii, quod ex mendaciis eorum essent orationes et ratiocinationes compositæ : diximus enim sæpe, licet eorum propositiones essent plerumque veræ, cum de toto genere iniquorum loquerentur, in assumptionibus tamen ut plurimum vehementer errare, quod subsumant, aut Jobum aliqua culpa teneri, aut scelerum suorum pœnas pendere : componebant igitur ac fabricabant mendacium, quod veris adjunctis probare aut verosimile reddere nitebantur. Iisdem prope verbis de invidis suis querebatur David dicens *Psalm.* CXVIII, 69 : « Multiplicata est super me iniquitas superborum ; » in Hebræo est, *componebant super me mendacium superbi*; medicos vero *futiles*, et ex versione Septuaginta *iniquos et curatores malorum*, id est malos appellat : quia cum venissent ad consolandum eum, ut cap. II dictum est, irritabant potius sermonibus suis quam consolabantur, refricabant potius quam leniebant dolorem. Sicut etiam de se et malevolis suis dicebat David *Psalm.* LXVIII, 27 : « Quoniam quem tu percussisti persecuti sunt : et super dolorem vulnerum meorum addiderunt. » In hanc sententiam explicandus est Vulgatus interpres cum vertit *cultores perversorum dogmatum*, id est, perversam agendi rationem tenetis, cum contra faciatis quam consolatoris et amici munus postulabat : ita Polychronius, qui sic explicat in *Caten.* : « Supervacaneum est disceptare vobiscum, qui cum ad me sanandum accesseritis, vestris me nunc sermonibus quasi jaculis sanitatis, ipsaque, quam patior, calamitate dolorem mihi affertis acerbionem, medicosque imperitos imitamini, qui cum sanantia negligunt medicamenta, stulte ægrotorum vulnera quasi morsu discerpunt : » eodem modo Didymus *ibid.* exponit. Et quidem consolatores illi in causa Jobi satis se stulte gerebant nam cum lenire deberent et fovere vulnera oratione benevola, et ad detergendum doloris sensum attemperata, verbis omnino duris et ab illo rerum articulo alienissimis quasi asperso sale refricabant.

Amici Jobi quomodo dicuntur *fabricatores mendacii.*

Consolatores Jobi erant medici **futiles.**

Verum hic sciscitari juvat, quare Jobus amicos consolatores, humanam consolationem amice suggerentes ut temperent calamitatum miseriam, appellet juxta originalem textum *medicos* seu *consolatores idoli* : quid enim simile habet Jobus in sterquilinio squalidus cum idolo in sublimi ara conspicuo et splendido? quis affectet consolari idolum gentium votis et precibus inclytum? Idolum omnes suppliceant, idolum supplicat neminem. Imo forte hæc est energia horum verborum, quasi dicat Jobus : Cum idolum sit mutum quoddam simulacrum, neminemque orare possit; hinc **fit ut vos, o amici, perinde me consolemini ac** si consolaremini idolum, quod etsi omnium orationes excipiat, errare nequit; et inde nec potest consolationem accipere, qui nequit Deo preces fundere ; unde vos dum frustra nitimini me consolari, onerosi consolatores estis, seu consolatores idoli : nempe humano levamine sic me consolari nitimini, ut qui affectaret consolari idolum, quod ineptum est ad supplicandum et orandum, cum mutum idolum orare non possit, nec idolum deceat oratio.

Idolum quia non potest orare nequit consolari.

5. ATQUE UTINAM TACERETIS, UT PUTAREMINI ESSE SAPIENTES. — Amicorum in loquendo imprudentiam et imperitiam taxat, stulte enim amicum luctu et mærore oppressum verbis exulcerabant : stulte de ira et stomacho Dei erga impios prolixe disserebant apud eum, qui gravissimis miseriis urgebatur, cum potius, ne ad desperationem eum adigerent, sed aliquo modo levarent, de disciplina et castigatione agerent, qua Deus omnem filium quem recipit coercet : sicut Paulus disseruit in epistola *ad Hebr.* cap. XII, 7, qui adversa etiam fortuna jactabantur. Stulte etiam ex calamitatibus, in quas inciderat, Jobum esse iniquum concludebant. Quos et similes gravissimos erores utique tegerent, si silerent : nam, ut in Proverbio est cap. XVII, vers. 28 : « Stultus quoque si tacuerit sapiens reputabitur : etsi compresserit labia sua intelligens. » Huic adsimile est illud Senecæ : « Taciturnitas stulto homini pro sapientia est : tacere qui nescit, neseit loqui. » Exstat etiam illud incerti in *Anthol. Epigr.* poetæ Græci :

Vers. 5. Amici Jobi imprudentiam suis verbis manifestant.

Stultus dum sileat reputatur sapiens.

Πᾶς τις ἀπαίδευτος φρονιμώτατός ἐστι σιωπῶν·
Τὸν λόγον ἐγκρύπτων ὡς πᾶσις ἀισχρύτατον,

Dum tacet indoctus poterit cordatus haberi :
Is morbos animi namque tacendo tegit.

Sic enim fere non distinguitur imperitus a docto, a circumspecto prudentique homine imprudens, si linguam cohibuerit, eam ob rem facile est conjicere, cur quos Homerus ingeniorum vertex sapientissimos effinxerit, eosdem et silentes fere aut certe pauciloquos esse voluerit : noverat enim silentium, et parcum sobriumque orationis usum specimen habere gravitatis; contraque apud sapientes maxime loquacitatem indicem esse stultitiæ. Neque enim Thersitem morionem vituperatione dignum arguit quam quod loquax esset, quam quod obstreperus, quam quod importune garrulus et seditiosus, de quo *Iliad.* β', vers. 212 :

Prudentes paucilogui.

Thersites loquax.

Θερσίτης δ' ἔτι μοῦνος ἀμετροεπὴς ἐκελάβρα,

Thersites autem adhuc solus loquacissimus tumultuabatur.

Nestori vero consultissimo seni tribuit orationem melle dulciorem *Iliad.* α' :

Nestor eloquens.

Τοῦ καὶ ἀπὸ γλώσσης μέλιτος γλυκίων ῥέεν αὐδή,

Cujus etiam a lingua melle dulcior fluebat vox.

Menelao argutam illam quidem et nunquam a re discedentem breviloquentiam *Iliad.* γ', vers. 214 :

Menelai oratio cordata.

Ἦτοι μὲν, Μενέλαος ἀπηχέα δόρπα·

Παῦρα μὲν, ἀλλὰ μάλα λιγέως· ἐπεὶ οὐ πολύμυθος,

Certe quidem Menelaus succinctu concionabatur
Pauca quidem, sed valde acute, quoniam non erat multiloquus.

Ulyssis oratio vehemens.

Ulyssem denique grandiloquum quidem et vehementem, sed diu tamen cogitabundum facit antequam loqui incipiat.

Homines loquendi Deus tacendi magister.

Rectissime dictum est a quodam ex veteribus loquendi magistros nos habere homines, tacendi vero deos : quapropter laudatur ἐχεμυθία pythagorica et spartanus ille Lycurgus, qui suos a pueris silentio initiari voluit. Notum est adagium Græcorum, σιγῆς ἀκίνδυνον γέρας, *tutum silentii præmium*; et illud Simonidis : Locutum fuisse pœnituit, tacuisse vero nunquam. Succurrit Zeuxidis pictoris ad principem Megabizum sermo : is enim princeps cum animi causa in pictoris officinam descendisset, et una cum suis de arte pingendi disputare ad ostentationem auderet : Cum primum huc venisti, inquit Zeuxis, et linguam continuisti, pueri mei nescio quid de te magni sibi pollicebantur, quippe qui tuum cultum tuamque purpuram observarent : sed ubi de arte, quam non tenes, loqui cœpisti, te continuo ut ridiculum hominem esse putarunt. Merito apud Pindarum celebratur Thebanus Epaminondas, qui quanto quam multa sciret, pauca tamen lequebatur. Et certe frequenter usuvenit, ut qui plus habeant pectoris, ut ita dicam, id est, in quibus et eruditio et prudentia major, ii minus habeant linguæ. Demaratus cum in consessu quodam sileret, rogatus an id faceret stultitia, an sermonis inopia : Atqui, inquit, stultus nunquam tacere potest. Apte olim dictum est in nescio quem, qui quamdiu siluit tamdiu magnus et gravis habitus est : philosophus hic videri poterat si tacuisset. Sententiose Pindarus *Isthm.* I, in Herodoti Thebani encomio : Ἥμαν πολλάκι καὶ τὸ σισωπαμένον εὐθυμίαν μείζω φέρει, *sæpenumero tacuisse gloriam majorem adfert.* Ad eumdem cumino sensum occurrit ex Plutarcho id in quo gloriatur vel in primis Ino Euripidea, nimirum se scire σιγᾷν τε ὅπου δεῖ, καὶ λέγειν ὃ' ἀσφαλές, *silere quando oportet, et loqui quando tutum est.* Libet huc referre pulchrum sane Pythagoræ Samii elogium, quod scriptum reliquit Apuleius lib. II *Florid.*; et ante ipsum aliquis ex veteribus longe prius dixerat, nullos scilicet fore sapientiæ fructus, nisi qui a radicibus silentii proficiscantur. Sic igitur Apuleius : « Tot ille doctoribus eruditus (Pythagoram intellige ab Ægyptiis, Chaldæis, Pherecide Syro, Anaximandro Milesio, Epimenide Cretensi, aliisque multis edoctus) tot tamque multijugis comitibus disciplinarum toto orbe haustis, vir præsertim ingenio ingenti, ac profecto supra caput hominis animi augustior, primus philosophiæ nuncupator et creditor, nihil prius discipulos suos docuit quam tacere; primaque apud eum meditatio sapienti futuro linguam omnem coercere, verbaque, quæ *volantia* poetæ appellant, **ea verba detractis pennis intra murum canden-**

Epaminondas multiscius et pauciloquus.

Stultus dum sileret reputatur sapiens.

Pythagoras silentii magister.

tium dentium premere. Prorsus inquam hoc erat primum sapientiæ rudimentum, meditari condiscere, loquitari dediscere, » etc. Idem fuit Iamblichi Pythagorei præceptum : Γλώσσης πρὸ τῶν ἄλλων κράτει θεοῖς ἑπόμενος, *linguam cohibe præ aliis omnibus ad deorum exemplum.* Sed ad id argumentum copiose locupletandum consule quæ habet doctissime congesta Plutarchus comm. *De Garrul.*, et tract. *De Isid. et Osir.*, quo loco docet quid olim Harpocrates apud Ægyptios mysterii habuerit. De silentii utilitate lege Gellium lib. XI, cap. X; Plinium lib. III, cap. III, et lib. XXVIII, cap. VI, et Schottum nostrum toto libello *De Bono silent. relig. et sæcul.* Patet itaque quam prudens S. Job amicis præbeat consilium, si videri velint non insipientes, nempe ut suam inscitiam silentio tegant : nam qui silet nihilo videtur sapiente inferior, quantumcumque ille crasso sit ingenio et Abderitana, ut aiunt, mente. Iis quæ dicta sunt satis reprimi deberet multorum loquendi cupiditas, qui ut sapientes aliis videantur eas res audent tractare, quas aut ignorant, aut non multum callent : nam licet facile sit imperitos homines prolixa, licet indocta oratione decipere; docti tamen viri, quorum est judicium gravissimum, stultitiam loquacis non vestigiis, sed cubili toto cognoscent; ob eamque rem sapientissime dicit Salomon *Prov.* X, 14 : « Os stulti confusioni proximum est; » et prudenter Dionysius monuisse fertur : ἢ λέγε τι σιγῆς κρεῖττον, ἢ σιγὴν ἔχε, *aut dic quod silentio melius sit, aut sile.*

Silentio stultitia tegitur.

6. AUDITE ERGO CORREPTIONEM MEAM, ET JUDICIUM LABIORUM MEORUM ATTENDITE. — Rogat amicos suos Job ut vicissim correptionem suam æquo animo admittant utpote audituros aliquid quod ipsos scire magnopere expediat, quasi in magno sint errore, a quo illos liberos esse maxime cupiat. *Correptio* autem hoc loco pro objurgatione errantium aut pro confutatione erroris accipi potest; *judicium* vero *labiorum* pro oratione justa, vera, veræ sententiæ assertrice, falsæ expultrice. Vers. 6.

Non est dubium quin bene et convenienter corripere sit res una prope omnium difficillima, quæ in christiani hominis officiis continentur. Clare D. Gregorius Nyssenus serm. *De Castig. alior.* ait : Δυσμεταχείριστος ἀγωγὴ τῆς ἀρετῆς, *institutio virtutis admodum operosa est.* Est decretum illud Anacleti sapientissimum, quod Canonum collectores diligentissime exceperunt, secunda parte, causa 24, *Quæst.* III, can. 14 : « Tam sacerdotes quam reliqui fideles omnes summam debent habere curam de his qui pereunt; quatenus eorum redargutione corrigantur a peccatis. » Est enim in corpore hoc mystico mutuus inter se membrorum amor et benevolentia, atque omnes ut cœlestis parentis filii ad eamdem familiam pertinent; et religionis illa societas, qua nectuntur omnes, ab unoquoque reposcit, ut unumquemque velit esse perfectissimum, et ab illis incommodis liberum, quæ viam obstruunt ad **felicitatem : hinc decet**

Congrua correptio aliorum difficilis.

Proximi correptio quibus commendata sit.

omnes, etiam illos qui alios corrigunt, ut sese vicissim mutuæ correptioni et instructioni obnoxios credant. Qua certe in re solet a viris interdum gravibus enormiter errari; siquidem arrogant sibi redarguendi auctoritatem, neque admoneri vicissim ferunt, cum cordati viri ac sapientis sit corripientem leniter audire, et grato animo correptionem excipere, uti pulchre docet S. Chrysostomus *Hom.* de ferendis reprehensionibus et conversione S. Pauli, locum istum Salomonis edisserens *Prov.* XII, 1 : « Qui odit increpationem insipiens est, » ubi notat Salomonem non dixisse, sic vel sic redargui, sed tantum redargui : nam si quidem juste arguit amicus, agit ut peccatum corrigat; sin absque ratione et immerito, jam laudanda est voluntas ejus, et probanda intentio mentis, agnoscendumque et testandum amicitiæ beneficium. Non enim reprehenderet, nisi multum diligeret. Proinde ne stomachemur, nec succenseamus, cum arguimur. » Quibus verbis optima ratione evincit Chrysostomus correptiones adamandas esse; de stultitia autem eorum qui easdem aspernantur brevi interstitio verborum sic attexit : « In peccatis id efficiunt reprehensiones, quod in vulneribus remedia. Idcirco sicut insipiens est qui pharmaca rejicit, ita et stultus est qui non suscipit grato animo reprehensiones. » Et sane ille qui correptiones refutat non solum in eo insipientem se prodit, quod rem adeo sibi proficuam et utilem abjicit; sed etiam ex eo, quod cum alios non audiat, multa ignorare necesse est. « Nam licet mirum in modum suspicias, inquit Chrysostomus, et perspicias ea quæ oportet; attamen homo es, et consiliario et monitore tibi opus est. Solius enim Dei est nullius indigere, et nullo opus habere consiliario, ea propter de eo solo dicitur : Quis cognovit sensum Domini, aut quis consiliarius ejus fuit? Quid lucidius sole? et tamen lux ejus deficit. Et profecto sicut lucidam illam lucem sæpenumero supervenientes tenebræ obtegunt, ita et intellectum nostrum quasi in meridie fulgentem et perspicuum inconsiderantia obrepens tenebrosum reddit. Et nonnunquam evenit, ut sapiens non videat quod oportet, et minor et hebetior clare et acute illud perspiciat. » Confirmat hoc Chrysostomus exemplo Moysis, qui ab Jethro socero suo barbaro atque indocto homine non levem objurgationem audivit, auditamque boni consuluit; nimirum ut ea ratione correptionis amatorem se præberet. Absolvit denique sanctus ille Doctor his verbis prædictum de ferenda reprehensione tractatum *Prov.* XII, 1 : « Reprehensionem bene ferre non vulgaris, sed summæ philosophiæ præconium et laus est. » Quibus verbis illam Salomonis sententiam expressit, « qui diligit disciplinam, diligit scientiam. » Siquidem philosophia est amor seu dilectio sapientiæ. Postquam ergo Job benevole captavit attentionem, in hunc modum exorsus est correptionem :

Correptio amanda.

Oser correptionis insipiens est.

Homines consiliario et monitore opus habent.

Vers. 7. 7. NUMQUID DEUS INDIGET VESTRO MENDACIO, UT PRO ILLO LOQUAMINI DOLOS? Videri volebant hi tres amici causam Dei contra Jobum defendendam suscepisse, quem, quod se innocentem profiteretur, Deo injuriam irrogasse existimabant, impingendo ipsi calumniam injustitiæ, quod immerentem tam diris suppliciis affecisset. Quare ut hanc injustitiæ suspicionem a Deo amolirentur, mendacium et dolos concinnabant sceleris Jobum arguendo, quo Dei bonitatem defenderent, quam erga bonos viros maximam esse prædicabant; asserebant autem Deum, qui non nisi sceleratos excruciat, justissime Jobo tam dira inflixisse supplicia, cum in illo non reperiretur sanctitas nisi simulata; sub cujus specie latarent multa scelera, quæ impunita abire non licebat : quare non esse cur in Deo æquitatem requireret, cum in scelerato animo non deesset materia cui divini furoris ignis adhæresceret. Sic egregii isti divinæ, ut ipsi putabant, justitiæ vindices ac propugnatores. Quasi vero bonitas et æquitas immensa Dei aliter quam virum bonum et innocentem condemnando defendi non posset; et non potius plures aliæ essent causæ quæ a divino Numine omnem injustitiæ suspicionem averterent. Neque enim una causa est, quæ Deum et juste, imo et clementer moveat, ut hominem quantumcumque innocentem et justum duris exerceat modis, et severo atque expiatorio examine et fornace ferrea excoquat ad purum. Quod si nullam humanæ curiositas causam inveniat; illa satis gravis est et justa, quod Deus est, a quo homo habet quod vivat et sit; neque injurius est, si quod dedit libere suo arbitratu auferat aut truncet. Merito igitur Job ait Deum ad sui defensionem non indigere mendacio, cum multis aliis modis suam posset æquitatem probare, quæ mendacio defendi nullo modo potest; cum iniquitas natura sua pugnet cum æquitate. Itaque validissime Job amicos suos urgebat, vehementerque redarguebat eos ita increpando : nam cum iniqua illa via pro Dei æquitate pugnarent, illam stulte deserebant, vel temere perimebant.

Amici Jobum incusando mala Deum defendere volebant.

Vers. 8. 8. NUMQUID FACIEM EJUS ACCIPITIS, ET PRO DEO JUDICARE NITIMINI? — Accipere faciem vel personam in judicio idem est quod non ex veritate et ex æquitate ferre sententiam, sed ex qualitate personæ; cum vel reverentia erga potentem, vel misericordia erga pauperem commoti, non æquum judicium reddimus, quod ne fiat cavetur *Levit.* XIX, 15 : « Non consideres personam pauperis, neque honores vultum potentis : juste judica proximo tuo; » et *Deuter.* I, 17 : « Nulla erit distantia personarum : ita parvum audietis ut magnum, neque accipietis cujusquam personam, quia Dei judicium est. » Dicit ergo Job : Numquid in hac, quæ mihi cum Deo est disceptatione, vos judicium exercentes Dei personam accipitis? hoc est, eum reverentes, eique morem gerentes, illi causam adjudicatis, ut me innocentem condemnetis?

Iniqua via non est pro æquitate pugnandum.

Personarum acceptio in judicio vetatur.

Quod judicium ei gratum esse non potest, qui acceptionem personarum in judicio reprobat : tum quod ei valde contumeliosum sit, si non aliter quam corrupto judicio lucraretur, quod est absurdissimum; acutissime quidem argumentatur, gravissimeque amicos suos reprehendit. In hujusmodi vero reprehensiones incurrunt ii omnes, qui nullo alio argumento ducti temere judicant eos in culpa Deique odio esse, qui hujus vitæ incommodis opprimuntur. In quo stultitiam barbarorum Melitensium imitantur, qui *Act.* XXVIII, Paulum homicidam esse putarunt, eo quod ex longa jactatione cum portum teneret e manu ejus viperam pendentem viderunt. Intelligitur etiam tantum esse malum acceptionem personarum in judicio, ut pro incommodo objiciatur gravissimo vel Dei personam accipere, quod dicit : « Pro Deo judicare nitimini? » id est, conamini jure vel injuria causam illi adjudicare. Potest etiam verti ut vertit Chaldæus, *pro Deo litigatis?* id est, contenditis illum justum esse ostendere, cum per se pateat.

Stulte quispiam judicatur impius ex hujus vitæ incommodis.

Acceptio personarum Deo invisa.

Septuaginta porro interpretes in eamdem sententiam, sed obscurius, hunc versum convertunt, ἢ ὑποστελεῖσθε ; ὑμεῖς δὲ αὐτοὶ κριταὶ γίνεσθε, *an subtrahetis vos? vos autem ipsi judices sitis.* Est autem ὑποστέλλω, *vereor*, dissimulo, prævaricor consulto ut morem geram, vincor, et cedo. Significat igitur, *q. d.* An ut Deo morem geratis innocentiam meam dissimulatis, eique cedere simulatis, cum vos hujus nostræ causæ judices constitueritis; cum id in judicio facere longe a rectis sit alienum judicibus? Est autem perelegans corripiendi modus, quo Jobus eis nunc ut patronis, nunc ut judicibus, ad quorum tribunal causa ipsius cum Deo expostulantis delata fuisset, notam inurit. Notum videlicet ac tritum est, patronos parum pios clientes nefarie ac mendaciter tueri, sive propriæ existimationis sive injusti lucri illecebra captos; judices item iniquos, ubi cum potentiore inops litigat, jure violato potentiori favere. Notam primam præcedenti versu indicaverat verbis istis : « Ut pro illo loquamini dolos; » secundam his : « Faciem ejus accipitis. » Quæ phrasis familiarissima est pro vitio, quod græce προσωποληψία, latine *acceptio personarum* » appellatur; quando nimirum judex respectum alicujus habet in judicando, quod v. g. pauper, aut dives, aut amicus etiam sit, quod in judicio valde improbatur. Ergo idem agit Jobus, *q. d.* Absistite a sententia erronea, quam de divina providentia in mea vexatione concepistis, et falsis assertionibus tueri persistitis, quasi ego apud vos Deo litem intendam, vosque vel patroni falso Deum defendentes, vel judices injuste pro illo sententiam proferentes sitis. Etenim Deo hæc vestra censura placere nequit, qui neque quidquam ignorat, neque ab impostore ullo seduci valet. Unde subdit :

Vers. 9. 9. AUT PLACEBIT EI QUEM CELARE NIHIL POTEST? AUT DECIPIETUR UT HOMO VESTRIS FRAUDULENTIIS? — Nullum quippe malum Deo placere, nec ulla fraus vel dolus ipsum latere aut decipere potest : intuetur enim, inquit Cyrillus *in Jerem.* cap. XXIX, etiam ea quæ fiunt in tenebris, et nihil penitus ipsi est ἄφαντον, *inaspectabile*, juxta illud S. Pauli *Hebr.* IV, 13 : « Non est ulla creatura invisibilis in conspectu Dei : omnia autem nuda et aperta sunt oculis ejus. » Hinc quandocumque in abscondito quis peccat, invisus potius Deo est quam non visus, qui obscura clarent, tenebræ fiunt meridies, pervium est omne solidum, et apertum omne secretum; cujus oculus infinities splendidior sole, crates ipsius pectoris latebramque omnem pervadit usque ad animi fundum et abstrusas voluntates. Quare Petrus Chrysologus *Serm.* 34, cum explicaret evangelicæ mulieris pium factum *Matth.* IX, 20, quæ se videri non putavit, cum accessit retro ut tangeret fimbriam vestimenti Salvatoris, falsam opinione sua et delusam ait, quæ accessit retro, quod in Messia retro nihil esset, qui faciem ubique prætenderet, et arcana omnia animorum, nec modo facta, sed et vota videret : erat enim, inquit, *oculus totus*, qui post se supplicem sic videbat.

Deo nihil invisibile.

Deus totus oculus.

De hoc semper vigilante et nunquam dormiturie oculo D. Basilius *in Psalm.* XXXII : Quocumque, inquit, pergas, quodcumque demum efficies opus, sive in tenebris, sive in diei luce, semper habes ἐπισκοπούντα ἀφθαλμόν, *oculum Dei superintendentem*; quæ memoria præsentis Dei et actiones omnes intuentis potentissimum sane adjumentum est ad evitandum et ejiciendum peccatum : id quod vel ipsimet mundi sapientes naturæ lumine agnoscunt, et ut frenum morum pessimorum et vecordis nequitiæ proponunt. Quo in genere multa splendide eximieque Seneca epist. 41 *ad Lucil.* ait : « Prope est a te Deus, tecum est, intus est : ita dico, Lucili, sacer intra nos spiritus sedet, malorum bonorumque nostrorum observator et custos, » etc. Hisce similia tradit Boetius lib. V *De Cons.* dicens : « Magna vobis est, si dissimulare non vultis, necessitas indicta probitatis, cum ante oculos agitis judicis cuncta cernentis. » Nam si vulgo solent homines ob reverentiam alicujus viri timorati a maleficio abstinere, cujus in luce et conspectu agere scelerate pudeat : quanto magis revereri debemus Deum, qui nos ubique tuetur et observat? Unde hæc nota jam robusti dominantisque peccati, et conscientiæ prorsus profligatæ haud obscurum est argumentum, cum hominis mens iis tenebris obducitur, ut putet in scelere concipiendo et patrando se a Deo non videri; quem tamen, ut Job ait, celari nihil potest, nec ullis ut homo decipitur fraudulentiis. Quod enim facinorosus putat in tenebris factum et conceptum intimo in animo tectum videri et integumentis suis involutum, subito emergit ad Deum, et in clarissimo lumine reponitur; ut peccanti id supremus Judex occinere videatur, quod Davidi scelere inquinato ore Nathanis ex-

Memoria præsentis Dei expellit peccatum.

Summa impietatis est existimare scelera sua a Deo non videri.

Demmemo potest decipere vel illudere.

probavit II *Reg.* XII, 12 : « Tu fecisti abscondite, ego autem faciam verbum istud in conspectu solis hujus. » Deo enim nemo potest verba dare, aut fucum facere, aut astu quopiam illudere.

Hebræus et Septuaginta interpretes hunc versum verbis nonnihil diversis efferunt, licet sensu non dissimili : ille quidem sic reddit, *an bonum cum scrutatur vos? an ut illuditis homini illudetis ei?* An putatis, inquit, bene cessurum vobis, si Deus justus judex in facta vestra inquisiverit, eaque discusserit accuratius? *q. d.* Minime gentium, nam Deo nullus potest resistere, aut imponere, aut os oblinere, aut eum ludibrio habere. Septuaginta vero ita vertunt, καλὸν γε ἐὰν ἐξεχνιάσῃ ὑμᾶς; εἰ γὰρ τὰ πάντα ποιοῦντες προσεθήσασθε αὐτῷ, οὐδὲν ἧττον ἐλέγξει ὑμᾶς. *bonumne si investiget vos? nam si cum omnia feceritis ipsi proponamini, nihilominus arguet vos*, id est, nequaquam vobis bene cedet, si Deus vobiscum descenderit in judicium, et vitæ in sceleribus transactæ exegerit rationes; quia tunc orbi vestra patebit iniquitas, et simulata pietas detracta larva confundetur.

Vers. 10.

10. Ipse vos arguet, quoniam in abscondito faciem ejus accipitis. — Habebant scilicet respectum Dei, cum Jobum impietatis accusarent, et Deum, quod ipsum propterea puniret, absolverent, justum ejus judicium prædicando, culpam autem omnem in Jobum conjiciendo; quæ tamen prorsus nulla in ipso residebat : Quapropter, inquit, ipse vos arguet, et reos peraget, atque convincet, quod augustissimam ejus faciem amplissimamque potestatem humano more reverentes non stetis in veritate, sed ad mendacia et simulationes confugiatis, dum ad justitiam Dei adstruendam insonti mihi falsa crimina affingitis, quæ novit verax Deus me minime perpetrasse. In abscondito igitur faciem Domini accipiunt, qui externo sermone humanis sensibus æquitatem objiciunt, dum simulant se in judicando nihil præter veritatem inquirere, neque ab integritate vel benevolentia dimoveri, vel odio transverti, neque parti alteri sic patrocinari, ut alteram prodant et oppugnent. Hoc illi summo studio se facere simulabant, cum interim multa confingerent, quæ Jobi causam mirum in modum aggravarent; quod utique Deo non potuit esse non ingratum, qui veritatem amat, et ad suam æquitatem defendendam nullis hominum commentis aut mendacibus umbris opus habet. Certe tot mendacia et errores adversus Jobum, omni potius commiseratione dignissimum, in tam afflicto statu fingi minime potuissent, nisi ab illo qui potentioris alicujus faciem respiceret ac revereretur. Amici enim erant Jobi omnes illi, facundi alioquin et boni viri; sed ubi inter Deum et Jobum judicare voluerunt solas personas respicientes, ita ex una parte verecundati sunt potentissimum Deum, et ex parte altera Jobum adeo contempserunt, ut pro victoria tantæ personæ in plurima adversus dejectum Jobum mendacia prorumperent. neque rectam sententiam pronuntiarent. Quod quam gravi et iniquo animo ferret Deus mox significat Job cum addit :

Acceptio personarum pervertit verum judicium, nec potest esse Deo grata.

Vers. 11.

11. Statim ut se commoverit turbabit vos : et terror ejus irruet super vos, — id est, vos vehementer puniet, tantum scelus vestrum ulciscetur; in Hebræo autem sic habetur, *nonne celsitudo ejus terrebit vos?* id est, sola vultus ejus majestas etiam pavorem vobis maximum incutiet : alludit nimirum Job ad majestatis splendorem, qui in regis vel judicis in solio sedentis vultu rutilans reos percellit, *q. d.* Tacet modo Deus, et quid vos occultis consiliis agitetis aut non videre, aut ignorare se simulat; cum autem qui modo quiescere videtur, et tantisper vindicem dexteram a supplicio suspendere, sese commoverit, et quasi suscitatus fuerit a somno, obstupefaciet vos, cum ad terrorem et minas vim etiam addiderit ultricem : ita Sanctius. Mens Jobi est, repensurum Deum tribus amicis qualia ipsi Jobo inferre tentarunt, perturbationem scilicet ac terrorem; debere propterea ipsos divinæ ultionis memores mitescere, ac temperanter cum homine afflicto colloqui. Videtur autem hoc loco Jobus præsagire quæ postmodum contigere, quando sub finem certaminis hujus Deus apparuit, et disputatores iratus conterruit. At licet in has angustias sensum minime coarctemus, omnino verum est illud : « Statim ut se commoverit turbabit vos, » etc.

Dei judicis adventus erit terribilis.

Mystice Jobus hoc de commotione illa, qua Deus modo velut sedens aut quiescens in cujusque hominis morte se loco movere eleganter dicitur, efferre potuit : sinit nempe Deus hominem pro libito agere dum vivit, et lacessitus peccatis minime commoveri videtur pœnitentiæ tempus indulgens, et patienter sustinens; at in peccatoris interitu exardescere dicitur ira, quæ ad commotionem significandam est maxime apposita. Hanc prophetæ arcanis symbolis describentes Deum inducunt velut in campum ingredientem contra insensatos flammifero curru invectum, cinctum fulminibus et procellis, quas dira et insuperabili potentia in caput inimicum effundat. Huc spectant illa *Jerem.* XXX, 23 : « Ecce turbo Domini, furor egrediens, procella ruens, in capite impiorum conquiescet; » apud Isaiam cap. XXX, 30 : « Terrorem brachii sui ostendet in comminatione furoris et flamma ignis devorantis : allidet in turbine et in lapide grandinis. » Hunc ergo potentiæ Dominum et ferocientem in scelus armatum sustinere quis possit, quin ad nutum ipsum venientis et terroris significationem pavore exanimetur? Illius verba sunt tonitrua, minæ, fulmina, tela, mors, et accessus ad puniendum ruina extremaque desolatio; hæc et similia cum apud se reputarent prophetæ omni animo cohorrescebant. Clamat ex oraculo Nahum cap. I, 6 : « Ante faciem indignationis ejus quis stabit : et quis resistet in ira furoris ejus? » In iisdem meditandis versati deinde apostoli nullum finem fa-

Deus, qui modo quiescere videtur, in judicioso contra peccatores commovebit cum terrore.

ciebant monendorum mortalium, ut æternum adorandumque Numen et immensam illius potentiam formidarent : clare D. Paulus *Hebr.* X, 31, ut ab evangelio tuba illud resonat, « esse horrendum incidere in manus Dei viventis. » Et beatissimus ille Videns *Apoc.* VI, 16, ait reges auro et gemmis coronatos, purpura insignes, gloriæ suæ majestate conspicuos, dominatu et potentia feroces, et minitantes pene diem cœlo; ad occursum tamen fulminantis iræ Dei linqui animo, obstupefieri ut sideratos, fugere in speluncas, metu fractos, momentis prope singulis emorientes; idque ob iram agni, cum moderatissime capita scelerata comprimit. Quid igitur facient, cum jam non agnus, sed leo rugiet in prædam imminens, ore toto et specie formidandus? « Leo rugiet, quis non timebit? » inquit Vates *Amos.* III, 8. Illa sane est iræ divinæ consideratio, quæ frenum esse debet, ne se homines sui oblitti atque Dei rapi sinant ad solutum vitæ genus, et turpitudine vitiorum pectus suum indigne commaculent. Hanc ergo iram magis inculcans subdit :

Consideratio iræ divinæ est frenum vitiorum.

Vers. 12.

12. Memoria vestra comparabitur cineri, et redigentur in lutum cervices vestræ. — Explicat quale futurum sit illud supplicium, quod Dominus, ubi primum se commoverit, sumet de fraudulentis hominibus, longeque superbis et inflatis, qui videbantur existimare non aliter posse Deum ab injustitia defendi, nisi illi in causa laboranti confingendo mendacium subsidio venirent; minatur autem tale supplicium, quale superbo spiritui nullum videtur accidere potuisse molestius : hi enim memoriam sui student apud posteros conservari diuturnam, ut quo vita non potuit, eo vitæ gloriosa memoria perveniat. Sed hæc memoria nihilo erit firmior atque constantior quam cinis ab incendio relictus; qui consumpti ligni videri potuit monumentum seu memoria : qui cinis a modico vento huc illucque distractus temporis momento ita vanescit totus, ut neque ignis neque ligni combusti ullum videamus superesse vestigium. Hoc est quod ait Sapiens *Prov.* X, 6 : « Impiorum nomen putrescet; » licet exstruant mausolea et scintillantes auro ædes, et marmoribus pretiosis inscribant titulos magnificentissimis operibus, et prostare ubique nomen suum velint : cœli oraculum est : « Impiorum nomen putrescet, » hoc est, ut male olens cadaver brevi tempore ad omnium abominationem durabit, subito exolescet et delebitur : quam ob causam Jeremias dicit cap. XVII, 15, impios « scribi in terra, » in levi pulvere, in favilla, quam tenuis aura disjiciat, ut non nisi tantum volaticam moxque perituram memoriam potentiæ suæ, divitiarum, honorum, voluptatum sperare possent.

Qualis sit impiorum post mortem memoria.

Ad hunc locum egregie sic commentatur D. Gregorius : « Omnes qui cogitatione terrena huic sæculo conformantur, per omne quod agunt huic mundo relinquere sui memoriam conantur; sed cum ipsa ad finem celerius vita percurrat, quid in ea fixum stabit, quando et ipsa celeriter mobilis pertransit? aura enim cinerem rapit. Recte ergo stultorum memoria *cineri* comparatur, quia illic ponitur ubi ab aura rapiatur : quantumlibet enim quisque pro facienda gloria sui nominis elabores, memoriam suam quasi cinerem ponit, quia hanc citius ventus mortalitatis rapit : » hæc S. Gregorius de obliterata impiorum et superborum memoria. Sed quid de putredine corporum qua post mortem mundanæ superbiæ fastus polluitur, et principum jacent ossa humiliata? sequitur : « *Et redigentur in lutum cervices vestræ.* Cervix in lutum redigitur, cum superbus quisque humiliatur in morte, et elata caro tabescit in putredine. Certe ipsi erant qui extollebantur honoribus, habitis rebus tumebant, despiciebant cæteros, et quasi solos se esse gaudebant, et dum non perpenderent quo tendebant, nesciebant quid erant; sed in lutum cervix redacta est, quia despecti jacent in putredine, qui tumebant in vanitate. In lutum cervix redigitur, quia quantum carnis potentia valeat tabes corruptionis probat. » Hæc sanctus Pontifex.

Perit gloria et memoria improborum.

Potentiorum humiliatio in morte.

Idem argumentum de sempiterna etiam inter homines oblivione impiorum, ubi primum fato cesserint, sæpius in Scriptura divina pertractatur. Hinc illud *Psalm.* XLVIII, 12 : « Vocaverunt nomina sua in terris suis, » exponit Theodoretus : Ab eorum nominibus eorum prædia nominabuntur : illius enim est domus, et illius est fundus, etc.; verum cum dominio nominum appellatio mutatur. Est autem sermo de superbis et famam præclari nominis ambientibus, qui conditis a se urbibus aut magnificis ædificiis, uti erant antiquæ pyramides in Ægypto, thermæ, aquæductus, triumphales arcus, obelisci apud Romanos, quibus sua nomina imponebant, sed brevi tempore perierunt : etenim ad unumquemque eorum dicitur *Nah.* I, 14 : « Non seminabitur ex nomine tuo amplius : » ad litteram sermo est de Sennacherib rege Assyriorum, qui superbia intumescens in obsidione hierosolymitana contra Deum cœli blasphemaverat, reversusque infecta re, imo valde debilitatus ob miraculosam exercitus sui cladem, inter aras et pulvinaria suorum deorum ab ipsis filiis suis est obtruncatus; igitur non seminabitur ex nomine Sennacherib, hoc est ut interpretatur Theodoretus, non amplius nomen ejus subditis imponetur : subditi enim a regibus suis nomen accipere soliti sunt, sic a Romulo Romani nominati. Universim tamen de potentibus ac nobilibus hujus sæculi potest locus intelligi, qui dum vivunt nominum suorum gloriosam quamdam segetem excolunt, cum basilicas, pensiles hortos, mausolea et hujusmodi amplissima construunt ædificia, quibus omnibus nomina sua regia et gentilitia stemmata imprimunt, ut inde apud posteros metant famam nominis gloriosam; sed ut sæpenumero agricolæ vota et spes illudunt tactis de cœlo segetibus, ut miser futurus

Superborum nomina imposita ædificiis evanescunt.

Fama cui superbi student peribit.

ubertatis exspectatione gestiens vix stipulam arentem colligat : sic istorum memoria de mentibus hominum a Deo penitus exstirpatur. Intercidit igitur impiorum fama, et nominis memoria eraditur prorsus ex animis hominum, nec linguæ auresque vivorum tam turpi patiuntur fœtore maculari ; unde regius Vates ait *Psalm.* XV, 4 : « Nec memor ero nominum eorum per labia mea. »

Vers. 13. 13. TACETE PAULISPER, UT LOQUAR QUODCUMQUE MIHI MENS SUGGESSERIT. — Verba hæc propria esse videntur animi dolore saucii, sermonis conceptu prægravati, eoque sine interruptione exonerare cupientis. *Tacete*, inquit, quod per præoccupationem dolentibus familiare esse dictum videtur : non enim tunc alii, sed Jobus ipse verba faciebat ; verebatur tamen, ne homines verbosi importune ipsum interpellarent. Quod vero ait, *quodcumque mihi mens suggesserit*, perinde est ac si diceret : Sinite exhalem dolorem acrem, ne mei curam geratis, an mens pia vel impia suggerat : ne salutis meæ sollicitudine angamini ; ego de meipso rationem Deo reddam, et quidquid peccavero luam. Recte quidem Jobus, nam intempestiva sunt consilia ægris animis obtrusa, et verba dolentium leniter accipienda, piaque interpretatione extenuanda sunt. Hebræus hunc versum ita reddit, *obmutescite a me, et loquar ego ; et transeat super me quidvis*, q. d. Sinite me solum loqui, ne mihi molesti sitis, neque me turbetis cum loquar, et eveniat quidquid voluerit, totum meo periculo erit. Septuaginta vertunt, κωφώσατε, ἵνα λαλήσω, καὶ ἀναπαύσωμαι θυμῷ, *obmutescite, ut loquar, et requiescam ab ira*, id est, permittite, ut querelis et lamentis dolori meo medicinam faciam, et sic exacerbatum animum componam et leniam.

Job renovat attentionem.

Vers. 14. 14. QUARE LACERO CARNES MEAS DENTIBUS MEIS, ET ANIMAM MEAM PORTO IN MANIBUS MEIS ? — Locus hic ab interpretibus varie exponitur, ut videre est apud Pinedam, qui diversas eorum sententias recenset et accurate expendit. Ac in primis *lacerare*, seu *comedere carnem suam*, quidam censent idem esse quod defraudare genium, et corpori subtrahere necessaria ; alii opes consanguineorum et propinquorum suorum absumere : mihi magis placet, ut significet tabe se conficere, curis et luctu sese excruciare, nam ita consumitur caro, ut videre est in magno dolore et tristitia. Cur ergo, inquit, me conficio dolore tabifico, periculisque non necessariis me expono ? hoc enim significatur verbis illis : « Et animam meam porto in manibus meis, » ubi Eugubinus vult *animam* pro *corpore* poni, et esse idem quod *lacero carnes meas ;* sanctus vero Augustinus sic exponit, ac si Job diceret se vitæ suæ errata non silere, sed ea quasi in manu omnibus inspicienda gestitare. Olympiodorus ait Jobum vitam suam pignori opponere, nisi vera sit locutus S. Remigius tradit ipsum semper sollicitum fuisse de profectu animæ suæ : verum hæ tres ultimæ expositiones magis tropologicæ sunt quam litterales. Primum ergo ait se *lacerare carnes suas*, quod magnam indicat doloris vim, sive hominem spectes, quem urit ingens dolor, sive in quem hostili alii atque ardenti aut impotenti furore rapiuntur : qui enim ingenti dolore insaniunt, impotes nimirum doloris et ignominiæ, aut certe sui ipsorum, suas lacerant carnes, ut qui laborant rabie, aut aliquo alio furore lymphatico abripiuntur ; hinc factum est, ut qui se propter casum aliquem durum aut ignominiosum excruciant, dicantur se ipsos lacerare aut devorare. Sane qui hostes suos durius accipiunt, aut in illos furiose bacchantur, *comedere* dicuntur aut *esurire* illorum *carnes*, aut *sanguinem sitire* : sic Jobus *infr.* cap. XIX, 22, ad illos, qui ipsum verbis infestabant durioribus, dicebat : « Quare persequimini me sicut Deus, et de carnibus meis saturamini ? » et eodem fortassis sensu cap. XXXI, 31 : « Quis det de carnibus ejus ut saturemur ? » Sane hoc ex offensione natum esse putant Hieronymus, Gregorius, Philippus, Beda, Hugo, Eugubinus, Vatablus. Eodem sensu dicitur hostis, cum furore inflammatur in aliquem, illius bibere aut sitire sanguinem.

Lacerare seu comedere carnem suam quid in Scripturis.

Quid sit animam suam in manibus portare.

Lacerare carnes suas signum doloris et odii.

Alterum, quod ait se *portare animam in manibus*, dictum est phrasi Hebræis usitata, qua significant ultimum discrimen, quando quis vitam suam manifesto periculo exponit, tunc enim *animam* quasi *in manu sua portare* videtur, vel, si mavis, in manibus ponere. Quemadmodum enim res, quæ super extensas volas manuum defertur, facile aut eripi aut cadere potest, et si servatur, solius Dei protectione servari videtur, ita etiam ille qui se manifesto vitæ periculo exponit, solius Dei ope adjutus, cam illi offerre ac commendare dici potest : sic Jonathas de periculoso Davidis cum Goliatho certamine dicebat Sauli regi I *Reg.* XIX, 5 : « Et posuit animam suam in manu sua, et percussit Philistæum. » Sæpius etiam alibi habetur hæc locutio ad idem significandum, ut cum eodem I *Reg.* XXVIII, 21 : « Posui animam meam in manu mea, » ait Pythonissa ad Saulem, significans se, ut morem ei gereret, non veritam facere quod morte vindicandum Saul sanciverat ; et apud Aben Gorion lib. IV, cap. XXXIV : « Posuimus animam nostram in manu nostra ex adverso propter vitam ejus, » aiunt Sadducæi narrantes pericula quæ subierant pro Alexandro Hircani filio. Hinc etiam Græci dicunt proverbio : ἐν τῇ χειρὶ τὴν ψυχὴν ἔχει, *animam in manu habet*, de eo qui versatur in summo discrimine. Usus est eo Xenarchus apud Athenæum ; S. Hieronymus quoque, cui Beda subscribit, hujus formæ loquendi sensum esse putat, ut Job significet se eo jam miseriæ adductum esse, ut censeri possit pro mortuo : quæ enim in manibus habemus extra nos sunt, et ideo si animam in manibus esse dicamus, excessisse quoque e corpore fateamur necesse est. Ipsa, si placet, S. Hieronymi ad hunc locum verba audiamus, quæ sic habent : « Ipsam

Animam in manu sua portare dicitur qui extremo periculo versatur.

vitam suam, quæ solet *animæ* vocabulo dici, *portare* se ait *in manibus suis*, hoc est, jam in tormentis deficiente anima et exeunte velut efferendam porto manibus. » Cum hæc eadem tradidisset Beda, adjecit eodem sensu explicandum esse locum *Psalm.* CXVIII, 109 : « Anima mea in manibus meis semper, » id est, in continuo vitæ periculo versor ; quemadmodum etiam S. Hieronymus in epist. *ad Suniam* exponit.

Merces vilioreæ vilescunt.

Denique Sanctus noster hanc loquendi formulam a scrutariis aut viliorum mercium propolis putat esse translatam : hi enim quas venales habent merces in manibus ostentant, quia emptores quærunt et rogant, ac publico præconio aut etiam instrumento clarius resonante evulgant ; neque diu multumque de pretio contendunt, cum sint vilissimæ, et nemo ferme sit, qui quolibet oblato pretio eas non referat secum. Et sic sensus esset, *q. d.* Habui vitam ita pro republica et communi utilitate vilem, ut non dubitaverim illam quasi rem vilissimam profundere, et quasi lucro apponо, si quis illam vel modico pretio aut etiam gratis sibi velit impendi. Verum hæc expositio longius petita est, quam ut huic loco secundum litteram apte congruere posse videatur : quare præcedentem, quæ locum hunc de vitæ periculo exponit, ut magis simplicem et genuinam amplector. Porro quam in tantis periculis et anxietatibus constitutus animo minime pusillo aut desperabundo, sed excelso, et in Deum contra spem naturæ per spem gratiæ semper erecto fuerit, et ad finem usque perseveraverit, sequentia ejus verba luculenter declarant.

Vers. 15. 15. ETIAMSI OCCIDERIT ME, IN IPSO SPERABO : VERUMTAMEN VIAS MEAS IN CONSPECTU EJUS ARGUAM. — Mira sane confidentia, imo mirum amoris experimentum, in Deo sperare, etiamsi occidat, *q. d.* Video jam Deum, quantum quidem ex signis externis colligere possum, certissimam mihi mortem infligere ; sed non idcirco me mors ab illius charitate aut viva spe dejiciet : nam certus sum benignissimi Numinis auxilium opportuno mihi tempore adfuturum, remediumque adversus hæc omnia, quæ modo perpetior mala, allaturum, quantumvis me nunc ad mortem adducere videantur. Hinc certe liquet veram in Deum fiduciam nusquam magis enitescere quam mediis in periculis, quando omnia perdita et complorata putantur ; inter quas adversitatum turbines et rerum suarum ruinas Jobus hac sola fretus non solum inconcussus, verum etiam erectissimus stetit. Hostes omne pecus abegerant, et quidquid post hostium vastitatem supererat delapsus cœlo ignis absumpserat : liberos insuper ad unum omnes, charissima ejus pignora, subita domus ruina oppresserat, et ruderibus ipsa suis luctuoso nimis tumulo condiderat. Ipsemet præterea Jobus totus ulcerosus, vel unum potius ulcus diaboli manu factus, cognatorum, familiarium et conjugis etiam ipsius convicio ad miseriarum tantarum complementum fœde laceratus, omnia plane, præter unam in Deum fiduciam, amiserat, qua sola nixus omnes istas calamitates generosissime sustinuit, imo gloriosissime superavit ; siquidem jam ad fimetum ablegatus, inter ebullientes undique vermes, defluentem saniem non molli linteolo suaviter abstergens, sed aspera testa, quæ vulnera magis exulceraret, abradens, semetipso et tentatore diabolo fortior veluti triumphabundus athleta et pancratiastes exclamat : « Etiamsi occiderit me, in ipso sperabo. » Adamantinum vere cor inter adversitatum funera, vivum adeo vegeto calore ac spiritu charitatis, ut tunc maxime, cum adversantia confluunt mala, revirescere spei adminiculo videatur.

Mira Jobi in afflictione erga Deum fiducia.

Fiducia in rebus asperis magis

Occidere porro hic sumi potest eo sensu quo Apostolus cum regio Propheta dixit *Rom.* VIII, 36 : et *Psalm.* XLIII, 22 : « Propter te mortificamur tota die, facti sumus velut oves occisionis (nam afflictiones et vexationes graviores aliquando *mortis* et *occisionis* vocabulo significantur) ; sed in his omnibus, inquit idem Apostolus, superamus propter eum qui dilexit nos. » Eodem utique afflatus spiritu S. Job tantum abest ut præ desperatione quidquam attentet, ut e contra in Deo spem firmissimam collocet, tametsi ab illo jam interfici videretur ; et quidquid tandem vexationis ei eveniebat, actiones tamen suas coram Deo castigabat, ne quam culpam ob malorum acerbitatem incurreret. In Hebræo ex lectione Pagnini pro primis illis verbis : « Etiamsi occiderit me, » habetur, *ecce occidet me*, ubi mortem ipsam terribilium terribilissimum pro spei fundamento et indice vitæ sumere videtur. Nec mediocrem emphasim habet particula *ecce*, quæ ex præsenti discrimine salutem, ex morte ipsa vitam prodeuntem velut penicillo ob oculos ponere videtur. Explico atque confirmo tibi hanc Jobi exspectationem et spem, quam de vitæ incolumitate et malorum solutione vel in ipso quasi mortis articulo inter tot difficultates et angustias undequaque prementes habebat non tam ex egregia illius indole et ingenti animi fortitudine (nam teste Floro lib. IV, cap. VIII, « magnæ indolis signum est sperare semper ; » unde apud Tacitum lib. II *Hist.* Plotius Firmus Othoni suggerit, « fortes et strenuos etiam contra fortunam insistere spei, timidos et ignavos ad desperationem formidine properare »), quam ex verissima de Dei providentia concepta opinione ; tunc nimirum ad opem ferendam præsto esse, cum omnia undique auxilia desunt humana, atque inde ipsum incipere ubi mundus deficit.

Job ipsam mortem spei fundamentum ponit.

Spes Jobi divina nititur providentia.

Ita quoque David dicebat *Psalm.* CXVIII, 147 : « In verba tua supersperavi, » quod verbum optime hanc Jobi spem exprimit : quid enim *supersperare* sit, quam supra spem sperando tendere, et, ut S. Ambrosius *ibid.* exponit, « ad sperandum semper crescere, et spem spei adjungere ? » at quæ causa et occasio Davidi sperandi et su-

Supersperare quid significet ?